

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > **Besættelsen** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen>)

> **Bøger** (<https://www.historie-online.dk/boger>) > **Anmeldelser** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> **Operation Möwe**

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/holger-danske-6119>)

Operation Möwe

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 507

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer>.

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/operation-moewe)

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/besaettelsen/operation-

moewe)

(<https://twitter.com/home?>

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/besaettelsen/operation-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

moewe) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?>

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/besaettelsen/operation-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

moewe&title=)

Frederik Strand & Anders Brandt Lundager

Aktion Möwe

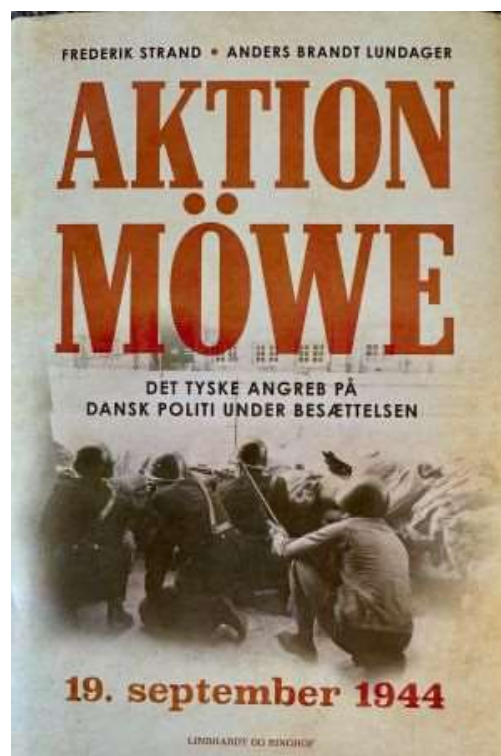
Lindhart og Ringhof. 624 sider. 349,95 kr.

Et meget specielt jubilæum og dermed 80 år siden en uhyggelig og forfærdelig aktion fandt sted. Uden hensyn blev de danske politifolk jaget og som kvæg sat ombord på et skib til Tyskland. Mange kom tragisk af dage, mange grimme skæbner om dygtige mænd og familiefædre der fik livet ødelagt eller mistede det undervejs. To store kapaciteter, som til dagligt arbejder på Politimuseet, har skrevet det vigtige, stærke manifest om aktionen. Bogen er samlende og stærk.

Af Michael Koch

Et hakkende maskingevær bryder stilheden på det indre Amager. En ung kvinde falder om, ramt i ryggen af maskingeværets kugler. Politistationens vinduer, døre og vægge splintres af de mange skud. Uden varsel, uden at høre om politifolkene frivilligt ville overgive sig: Tyskenes vanvid smadrede på minutter alt på stedet, og en politimand faldt til jorden med blødende sår i hovedet. Alvoren i Aktion Möwe sættes på plads allerede fra bogens start. Hele det danske samfund kom til at leve i en uhyggelig svær tid uden politi fra den 19. september 1944. Det er præcis 80 år siden, og nu er den store samlende bog om aktionen endelig kommet.

På vanligt tysk propagandasprog hed det blot, at politiet skulle reorganiseres. Men til det skulle de altså bruge alle midler til rådighed, ikke mindst et skib til at sejle de brave mænd til Tyskland. Omfanget var stort. Hele 2.000 politifolk og omkring 140 græsegendarmer blev taget.

Det var dermed langt fra alle politbetjente, der blev taget. Mange var ude på dagen, andre nåede at høre om det og gik under jorden, mens nogle kunne stikke af uden at blive skudt. I april 1940 var styrken på ca. 3.800 mand. Under besættelsen blev styrken forøget til 9.800 mand, herunder de såkaldte "føl", som var reservepolitibetjente.

Inden politiet overhovedet blev taget, var der lange intensive forhandlinger mellem de danske myndigheder og tyskerne. Fra dansk side var man helt bevidst om, at et sammenbrud ville betyde, at tyskerne ville gribe ind i politiarbejdet. Dette ville medføre uoverskuelige konsekvenser for det danske samfund.

Et eksempel på tyskernes forhold til dansk politi fandt sted i Varde, hvor byens politimester, to politifuldmægtige og en gruppe betjente hjalp sabotører. I stedet for at overmande og anholde sabotørerne skød begge sider op i luften. Det blev desværre optrevlet, og politimester Simony og en politifuldmægtig kom ikke hjem fra kz-lejr. Eftersom syv af de deltagende betjente var fra Aabenraa, fik det også her et efterspil. Alle syv blev anholdt, men heldigvis kunne tyskerne ikke bevise betjentenes deltagelse, og efter en grim tid på Staldgaarden i Kolding, Gestapos regionskontor, blev de syv løsladt.

I løbet af foråret 1944 voksede tyskernes mistro til politiet. En betjent blev skudt som sabotør, og en anden blev skudt ned på vej hjem på sin cykel. Med hele 32 skud. Staben af politifolk bar helt usædvanligt våben til begravelsen. Det var truende tider. Terrorfolkene Petergruppen stod bag et andet attentat. Denne gang foran indgangen til politistationen i Odense, hvor to unge reservebetjente stod vagt. Den ene blev stærkt såret, og den anden, en 29-årig betjent, omkom. Der var op mod 4.000, der fulgte rustvognen. Petergruppen stod bag flere attentater, eksempelvis i Åbenrå i maj foran tinghuset, der også var politistation. En bombe på op til 30 kg blev sprængt, så alle kontorer blev raseret.

Efter d-dag var toppen i Tyskland, Hitler, Himmler og Kaltenbrunner opsat på, at der skulle iværksættes repressalier efter sabotage. Tyskerne henrettede otte sabotører, og Petergruppen sprængte Tivoli i luften. Det fik stemningen til at ulme i hovedstaden, og dette kombineret med nyt fra østfronten om, at det gik skidt for tyskerne, gjorde, at byen kogte. Der blev derfor indført udgangsforbud fra 20 til 05.

Det hele endte med en folkestrejke. Kampene i de dage kostede mere end 100 danskere livet, og op mod 700 blev såret. Indbyrdes i den tyske besættelsesmagt opstod der modsætningsforhold, og tyskerne skiftede syn på dansk politi. Politiet skulle holde ro og orden, men det var ikke nemt, når rigtig mange betjente sympatiserede med befolkningen.

Omvendt var der kræfter hos de strejkende, der ikke syntes om politiet. Der blev væltet køretøjer, og der var slagsmål i stor stil. Helt op til Hitler irriterede det, at rigsbefuldmægtiget Best ikke havde kontrol over landet. Hitler udstedte sin Terror- og Sabotageforordning, der omgående resulterede i et skift i proceduren fra retsforfølgelse til nedskydning af sabotører på stedet. Det blev indført i hele det besatte Europa. Dermed fik Folkestrejken konsekvenser for hele Europa.

I løbet af sommeren 1944 konstaterede den højere SS- og politifører i Danmark, Günther Pancke, at samarbejdet dansk/tysk politi ikke fungerer godt nok. Meningen var, at dansk politi skulle patruljere hyppigt omkring særlige tyske interesser som f.eks. fabrikker, hvor der blev fremstillet ting til brug for tyskernes krigsmaskiner. I stedet oprettede tyskerne en kommando, som kunne rykke ud straks til 21 sabotageruede virksomheder.

Frygten for en allieret landgang i Jylland fandtes stadig. Af frygt for at blive faldet i ryggen af danske soldater, opløste General von Hanneken den danske hær. I august 1944 forlangtes det også, at det danske CB-politi skulle omstruktureres. Grunduddannelsen skulle ændres, og polititjenestegrenen skulle overflyttes til brand og redning.

I august 1944 begyndte Pancke sin plan for aktionen mod politiet. Det præcise tal for, hvor mange der skulle tilbageholdes, var ikke så vigtigt. Der blev talt om mellem 2.000 og 3.000 mand. Grundstammen af de tilbageholdte skulle være politi fra København, Aarhus, Odense og Aalborg. Den tyske ledelse mente fortsat, at en invasion i Danmark var undervejs, og man mente sig sikker på, at den kom i september. Det var ikke mindst dårlige erfaringer fra Frankrig, der gjorde, at man ville forebygge modstanden fra politiet under en invasion - som aldrig kom, og ej heller var planlagt.

Baggrunden for Panckes planer mod politiet bundede også i Himmlers utilfredshed med Pancke selv. Generalen ville udvise handlekraft og satte blandt andet derfor planerne i gang.

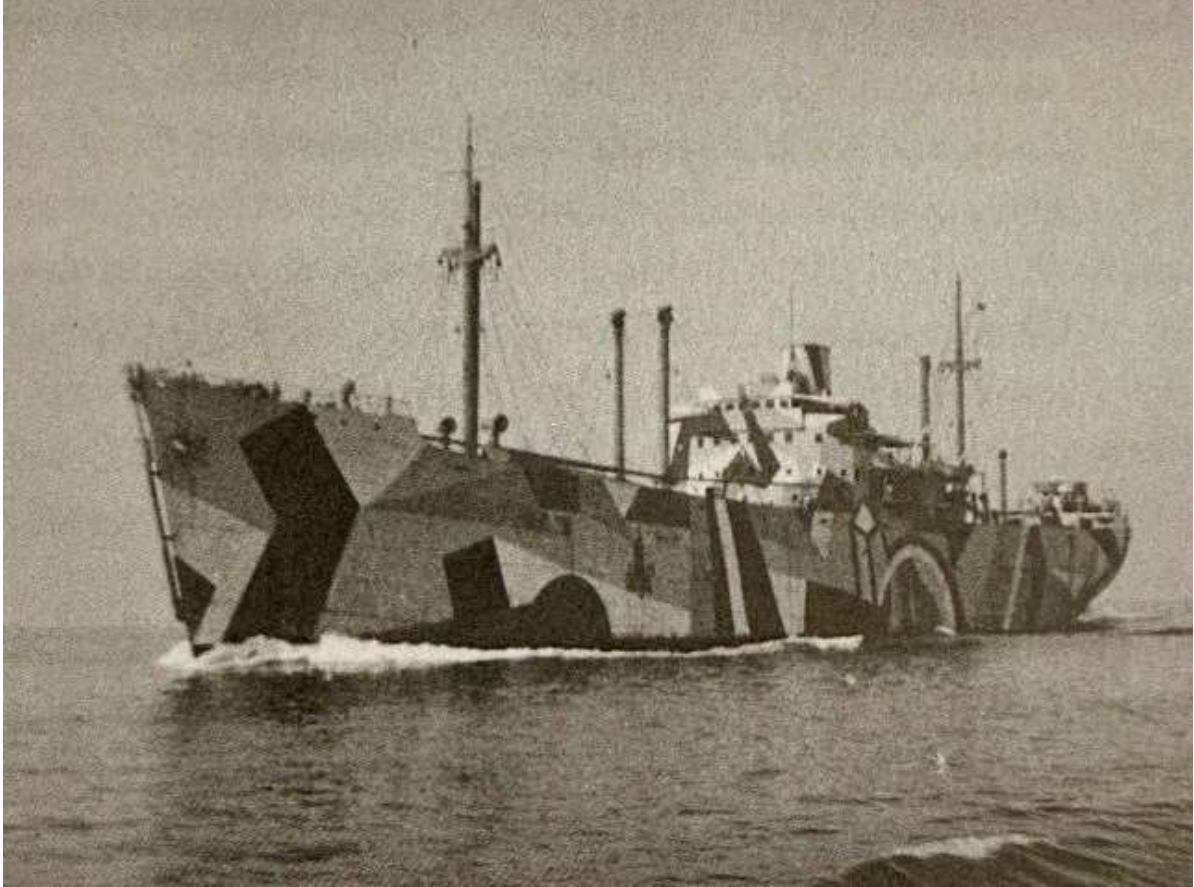
I åbne såkaldte prærievogne køres politifolk til Frihavnen

Den 19. september 1944 præcis kl 11.00 gik aktionen i gang. Luftværnssirenerne blev sat i gang. Med stor grovhed og skarpe våben kastede tyskerne sig ud i opgaven med at internere politifolk. Ved Politigården i København var der opstillet kraftige våben, og alle blev samlet i den runde gård.

Enkelte politifolk havde snarrådighed og fantasi til at slippe ud og væk i forvirringen. Det er barsk læsning om de skæbner, der blev dagen til dels. De københavnske betjente blev stuvet sammen i lasten på M/S Cometa og sejlet til Tyskland. I resten af landet gik det også hedt til, og ofte med tragiske skuddræbte.

Grænsegendarmernes skæbne kunne på et tidspunkt se ud til, at de blev løsladt. Men selveste Ib Birkedal Hansen, en notorisk sadistisk tyskerhåndlanger, var med til afhøringerne, og de endte desværre med, at Frøslevlejrens naboer grædende kunne se til, da køretøjerne med grænsegendarmen om bord satte kurs mod Tyskland.

Kampene omkring Amalienborg er et helt specielt kapitel. I direkte ildkamp med tyskerne forsvarede politifolkene sig med betydende hjælp fra civile. Købere af bogen fortjener selv at læse beretningen om de kampe, det er uhyre spændende og interessant skrevet. Det samme gælder tyskernes overfald og indfangning af betjente rundt om i landet. Det er grundigt og detaljeret beskrevet i bogen, og det skal læseren have til gode.

Fragtskibet M/S Cometa, hvis lastrum transporterede det store antal politifolk til Tyskland.

Da skibet sejlede mod Tyskland med ca 1.500 politifolk, var sluserne åbne for sortbørshandel i stor stil. Den almindelige borgerlige kriminalitet steg også hurtigt efter. Mange politifolk, som ikke var taget, gik under jorden. En del sluttede sig til modstandsbevægelsen, mens andre blot opholdt sig andre steder end hjemme. Det vacuum, situationen havde skabt, er udførligt beskrevet i bogen. Tyskerne havde svære problemer med at få reetableret en fungerende og sammenhængende politifunktion i byerne og på landet. Nu blev Panckes midlertidige hjælpepoliti "Hipo" en permanent størrelse i Danmark.

Der var strejker i mindst 22 byer og bål i gaderne mange steder. Flere steder var det tyskerne der provokerede de strejkende ud i åben kamp. Frihedsrådet manede til besindighed og imødegik tyskeres ide om at skabe kaos, som de kunne slå hårdt ned. Allerede den 22. september var strejkerne slut.

Fakta var, at Aktion Möwe var en stor fiasko for Pancke. Best havde været til møde med Hitler og kom tilbage med stærkere mandat og ny energi. Han satte i værk med at få oprettet private vagtværn, styret af kommunerne. Det hjalp lidt på samfundet, for manglen på politi havde store konsekvenser i hele landet. Selvtægt blomstrede op, ligesom røverier og anden kriminalitet voksede markant - helt frem til befrielsen. For tyskerne var aktionen også et enormt selvmål. Nu var arbejdet med fødevareeksport og dokumenter til tysklandsarbejdere eksempler på arbejde, der ikke blev udført som før.

Danske politifolk i Buchenwald i forbindelse med udlevering af Røde Kors-pakker. Forrest med fangenummer ses kriminalbetjent Kristian Hansen fra Odense

M/S Cometa sejlede til Lübeck, og fra provinsen blev politifolkene og gendarmene sendt afsted mod Neuengamme ved Hamburg. Det foregik tæt pakket i kreaturvogne. De fik et kæmpe chok, da de så lejren. Beskrivelserne i bogen er hårrejsende. Herfra kom de videre til Buchenwald. Alene i november døde 29 politifolk i Buchenwald. Tøjpakker og Røde Kors pakker reddede mange liv i lejren. I december blev 211 ældre og syge sendt hjem. Det var første gang, det skete i kz-systemet. 16. december blev godt 1.600 politifolk transporteret til Mühlberg. Det var en gennemgangslejr ved Elben. Her var forholdene bedre, og ikke mindst var udsigterne til at overleve større.

Den 19. februar kom det store gennembrud, da Bernadotte fik foretræde for Himmler, og en aftale om frigivelse af skandinaviske fanger kom på plads. På dette tidspunkt vidste tyskerne godt, hvilken vej krigen gik. De hvide busser ankom til gennemgangslejren, og inden politifolkene gik ud til busserne, forærede de al deres mad og andre ting til de fanger, der ikke skulle med. En gestus som alle huskede på resten af livet.

Mellem 3. april og 10. april blev samtlige overlevende i tre hold kørt hjem til Frøslevlejren. Fra slutningen af april og frem til 3. maj blev de transporteret til Sverige.

Pancke og hans kumpaner kom på anklagebænken efter befrielsen. Underligt nok blev de frikendt for deres gerninger under Aktion Möwe.

Korpset blev genindsat den 13. maj. Da havde 78 politifolk mistet livet på grund af ophold og strabadser. Frem til 1947 døde yderligere 18 som følge af opholdet. 39 gendarmere mistede livet.

År efter var statistikkerne fortsat dyster læsning. Mange politifolk var skadet for livet, og mange havde mistet livet.

En stor væg i Mindegården i hjertet af Københavns Politigård er helliget alle de omkomne betjente under Aktion Möwe samt de politifolk, der blev dræbt under modstandsarbejde eller som følge af tysk terror

Bogen er flot indbundet, og det er en bog, der kan læses uden at tage skade af det. Det kan virke poppet at skrive, men netop sådan en bog som denne vil indgå i mange private biblioteker som opslagsværk. Bogens fotografier er lidt blege og kontrastløse. Motivvalget fejler intet, men der er vel grænser for hvor gode fotos, der kommer ud af de små papirbilleder fra 1944. Men det er også det eneste i bogen, der ikke er i topklasse.

Denne bog balancerer kunststykket at være uhyre læsevenlig, men samtidig spækket med selvtillid og fakta. 19. september 1944 er en af Danmarks vigtige datoer, og bedre end denne bog kan dagen nok ikke mindes.

Det var en meget stor fornøjelse at læse den, Selv noterne er interessante. De henviser ikke blot, men indeholder en fortælling i historien. Bogen er ekstremt grundig, gennearbejdet og er nu én færdig, samlet fortælling om dengang, politiet blev taget.

[Historie-online.dk, den 18. september 2024]